

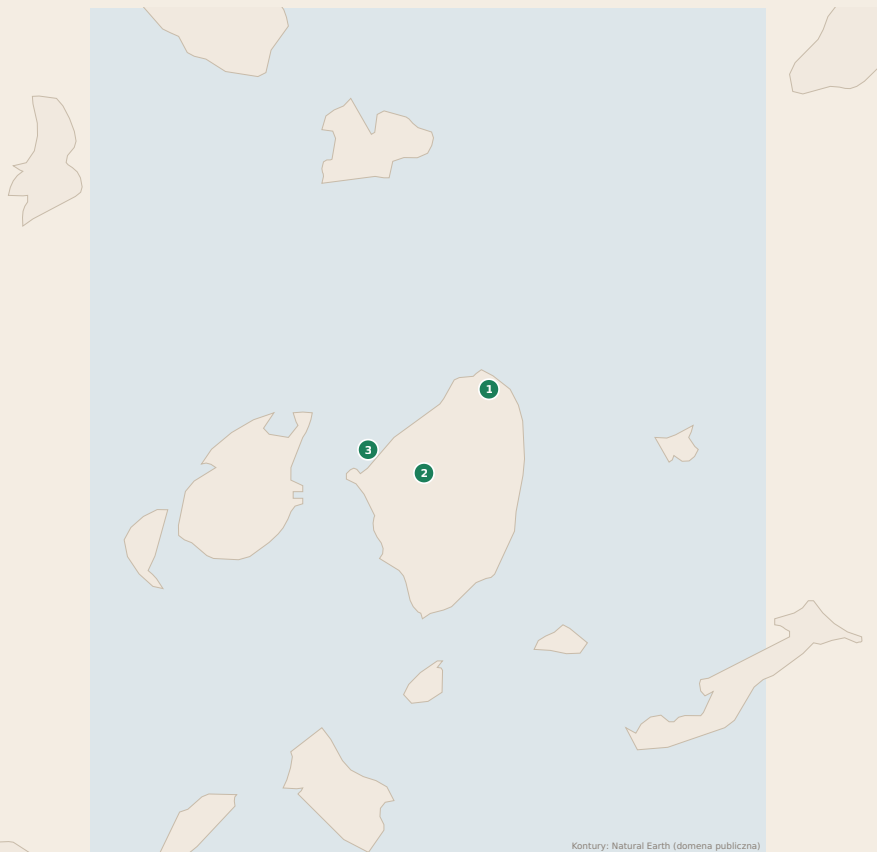

PIOTRYSEUSZ

NIEUSTALONY

Cyklady: Naksos

Przewodnik po trasie

Pomysł · miejsca: 3

Przewodnik wygenerowany 2026-10-20 z repozytorium <https://gitlab.com/p.goliasz/moto>. Plany powstają z wyprzedzeniem: ceny, godziny otwarcia, zasady wstępu i przepisy sprawdź przed wyjazdem. Współrzędne wskazują obiekt, a nie parking czy wjazd. Treść: CC BY 4.0, Piotr Goliasz; zdjęcia i dane mają własne licencje (rozdział „Źródła i licencje”).

Spis treści

Punkty 3

Język w podróży 10

Źródła i licencje 13

Punkty

Kuros z Apollonas

Fot. Olaf Tausch, [CC BY 3.0, Wikimedia Commons](#)

Typ	antykwizacja, kamieniołom, rzeźba
Czas	30 min
Wstęp	bez opłat
Długość	ok. 10,5 m, ok. 80 t
Data	VI w. p.n.e. (datowanie sporne)
Kogo przedstawia	prawdopodobnie Dionizosa

RYS HISTORYCZNY

W starożytnym kamieniołomie nad wioską Apollonas leży największa znana rzeźba archaiczna Grecji: zgrubnie wykuta postać długości ok. 10,5 m i wagi szacowanej na ok. 80 ton. Kamieniołom, eksploatowany od odkrytki, należy do najstarszych w Grecji. Posąg leży na zboczu nachylonym ok. 30°, odcięty od skały z trzech stron, z otworami na plecach, w które wkładano drewnianą belkę do podnoszenia. Widać głowę, uszy, początek włosów i brodę, ręce to jeszcze prostokątne bryły, a stopy dopiero zaczęto obrabiać.

Długo uważano go za Apollina, bo leży koło Apollonas, a przy kamieniołomie wykuto później (V–IV w. p.n.e.) napis „granica świętej ziemi Apollina”. Broda nie pasuje jednak do kurosa, który przedstawia zawsze młodzieńca bez zarostu, a postać miała być ubrana. Dlatego od lat 30. XX w. coraz częściej widzi się w nim Dionizosa, patrona Naksos. Posąg mógł być przeznaczony do jego sanktuarium w Yrii koło Chory; jeśli to Apollo, być może do świątyni z Portarą.

Dlaczego go porzucono? Przewodniki podają pęknięcie, strach przed rozbiciem albo brak zapłaty, ale badacze wskazują przede wszystkim, że był po prostu za ciężki: nie wykuto nawet drogi, którą dałoby się go zwieźć. Inna hipoteza wiąże przerwanie prac z perskim najazdem z 490 r. p.n.e., po którym Naksos została spustoszona. Po drodze z Chory mija się Koronos i Apiranthos, wsie górników szmergla; szmergiel zwożono

kolejką linową do zatoki Moutsouna, zbudowaną w latach 1926–1929 i czynną do przełomu lat 70. i 80. (źródła podają 1978 albo 1982 r.), gdy urobek zaczęły wozić ciężarówki nową drogą.

NA MIEJSCU

- Posąg kilka minut pod górę od drogi nad Apollonas, z widokiem na zatokę i wioskę.
- Na dole w Apollonas tawerny nad morzem i niewielka plaża.
- Powrót drugą stroną wyspy, zachodnim wybrzeżem przez Engares do Chory, zamyka pętlę.

Praktycznie. Na żywo to surowy, zgrubnie obrobiony blok bez gładkich rysów z podrasowanych zdjęć; warto wiedzieć, na co patrzeć (broda, ręce, plinta pod stopami). Droga z Chory przez środek wyspy jest kręta i górską, ok. 50 km [do sprawdzenia]; zatankuj w Chorze, na północy wyspy stacji jest mało [do sprawdzenia].

Źródła: en.wikipedia.org/wiki/Kouros_of_Apollonas, cyclades.culture.gov.gr/en/location/three-col..., www.naxos.gr/the-ancient-quarry-of-apolloas/?lang=en, www.naxos.gr/emery-transportation-cable-railw..., www.aegeanislands.gr/?p=119257, en.wikipedia.org/wiki/Moutsouna
37.17851, 25.54446 ([wikidata:Q1167127](https://www.wikidata.org/wiki/Q1167127))

Kurosy z Flerio (Melanes)

Fot. Zde, [CC-BY-SA 4.0, Wikimedia Commons](#)

Typ	antykw, kamieniołom, rzeźba
Czas	45 min
Wstęp	bez opłat
Data	I poł. VI w. p.n.e.
Wys. posągów	planowana ok. 5,5 m
Sanktuarium	kult od ok. 800 r. p.n.e.

RYS HISTORYCZNY

Kuros to archaiczny posąg nagiego młodzieńca stojącego na wprost, z lewą nogą wysuniętą do przodu. Naksyjczycy byli w VII-VI w. p.n.e. pionierami wielkiej rzeźby marmurowej w Grecji. Z ich marmuru powstał m.in. Taras Lwów na Delos (ok. 600 r. p.n.e.), Sfinks Naksyjczyków w Delfach i 9-metrowy Kolos Naksyjczyków na Delos, wykuty w tych samych kamieniołomach koło Melanes. Gruboziarnisty, błyszczący marmur z Naksos trafiał też na dachówki w Olimpi i na ateński Akropol. Do jego szlifowania używano miejscowego szmergla, skały bogatej w korund, którą Naksos eksportowała od epoki cykladzkiej.

Rzeźbiarze nie wozili surowych bloków: posąg wstępnie obrabiano w kamieniołomie, żeby był lżejszy w transporcie, a szczegóły wykańczano na miejscu przeznaczenia. Kuros z Flerio, zwany przez miejscowych „Greciem”, miał po ukończeniu mierzyć ok. 5,5 m. Gdy w I poł. VI w. p.n.e. przesuwano go niżej po zboczu, połamały mu się nogi; pod posągiem zachowała się warstwa gliny, po której go zsuwano. Uszkodzonej figury nie opłacało się kończyć i została tam, gdzie upadła. Drugi kuros, z Farangi, leży na zboczu na południe od Flerio: zachował się od głowy do kolan, a części jego nóg znalazł w 1991 r. archeolog Manolis Korres w okolicznych murkach polnych.

Flerio to nie tylko kamieniołom. Przy źródle stało sanktuarium kamieniarzy, gdzie od ok. 800 r. p.n.e. czczono bóstwo płodności ziemi i bliźniaczych olbrzymów Otosa i Efiatesa. Z tych samych źródeł pod koniec VI w. p.n.e., prawdopodobnie za Ligdamisa, poprowadzono ok. 11-

kilometrowy akwedukt z glinianych rur do miasta Naksos, z tunelem długości ponad 200 m; działał, z przebudowami rzymskimi, do VIII w. n.e. Dzięki źródłom dolina jest zielona, z drzewami i ogrodami, co na suchych Cykladach rzuca się w oczy.

NA MIEJSCU

- Kuros z Flerio w ogrodzie pod drzewami, kilka minut ścieżką od parkingu przy drodze z Melanes.
- Oznakowana ścieżka pod górę do kurosa z Farangi (ok. 20–30 min w obie strony, kamieniszcze) [do sprawdzenia].
- Wokół ślady starożytnych kamieniołomów i obrobione bloki marmuru.

Praktycznie. Wstęp wolny, teren otwarty. Dojazd z Chory przez Melanes to ok. 10 km wąskiej, krętej drogi; motocykl zostaw na parkingu przy drodze. Na ścieżkę do drugiego kurosa w lipcu idź rano, w południe jest gorąco, choć sam kuros z Flerio leży w cieniu drzew.

Źródła: en.wikipedia.org/wiki/Kouroi_of_Flerio, cyclades.culture.gov.gr/en/location/three-col..., www.naxos.gr/the-ancient-sanctuary-at-flerio-..., cyclades.culture.gov.gr/en/location/the-ancie..., en.wikipedia.org/wiki/Naxian_marble, en.wikipedia.org/wiki/Colossus_of_the_Naxians, en.wikipedia.org/wiki/Sphinx_of_Naxos

37.08353, 25.45212 (osm.node/1953224825)

Portara

Fot. Manfred Werner (Tsui), [CC BY-SA 4.0, Wikimedia Commons](#)

RYS HISTORYCZNY

Portara („wielkie drzwi”) to jedyny stojący fragment świątyni, której nigdy nie dokończono. Około 530 r. p.n.e. budowę zaczął Ligdamis, tyran Naksos, w czasach gdy wyspa była jedną z najbogatszych w Egei; Herodot nazywał ją około 500 r. p.n.e. najzamożniejszą z greckich wysp. Świątynia na wysepce Palatia przy wejściu do portu miała mieć ok. 38 m długości i być poświęcona Apollinowi. Gdy ok. 524 r. p.n.e. Ligdamisa obalono, prace stanęły i już ich nie wznowiono. Marmur przywożono z kamieniołomów Flerio w głębi wyspy, tych samych, w których do dziś leżą porzucone kurosy.

Z całej budowli przetrwały fundamenty i futryna drzwi wejściowych: cztery marmurowe bloki (dziś pięć części), z których każdy waży do ok. 20 ton. Zostały, bo były po prostu za ciężkie, żeby je zabrać. Resztę rozebrano: w V w. n.e. na ruinach stanął kościół Matki Bożej (w progu bramy widać wcięcie na jego drzwi), a w okresie weneckim marmurowe bloki poszły na budowę zamku w Chorze. Wysepkę połączono z lądem groblą dopiero w 1919 r.

Według tradycji to właśnie na tym skrawku lądu Tezeusz, wracając z Krety po zabiciu Minotaura, zostawił śpiącą Ariadnę, która pomogła mu wyjść z labiryntu. Znalazł ją tu Dionizos, opiekun Naksos, i uczynił swoją żoną. Ta historia przeszła do sztuki: od antycznych waz po operę

Typ	antyk, mitologia, widok
Czas	30 min
Wstęp	bez opłat
Brama	ok. 6 m wysokości, bloki do ok. 20 t
Budowa	ok. 530-524 r. p.n.e., nieukończona
Marmur	z kamieniołomów Flerio, ok. 10 km

Richarda Straussa „Ariadna na Naksos” (1912). Dziś Portara jest symbolem wyspy i pierwszym, co widać z pokładu promu wpływającego do portu.

NA MIEJSCU

- Spacer groblą z portu promowego, 5–10 minut pieszo od nabrzeża.
- Zachód słońca w bramie: słońce zachodzi nad morzem za Portarą, z widokiem na Chorę i zamek wenecki.
- Wokół widać zarys fundamentów świątyni i obrobione bloki marmuru.

Praktycznie. Teren jest otwarty i bez opłat, ale na zachód słońca w sezonie zbiera się tłum, więc warto przyjść wcześniej albo rano. Motocykl zostaw przy porcie, groblą i tak idzie się pieszo, a w lipcu w dzień na wysepce nie ma cienia.

Źródła: [en.wikipedia.org/wiki/Temple_of_Apollo_\(Naxos\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Temple_of_Apollo_(Naxos)), de.wikipedia.org/wiki/Portara_von_Naxos, en.wikipedia.org/wiki/Naxos

37.11000, 25.37258 ([wikidata:Q25118290](https://www.wikidata.org/wiki/Q25118290))

Język w podróży

Większość dni trasy wypada w Grecji, więc najważniejszy jest grecki. W turystycznych miejscach wystarczy angielski, ale w wioskach Mani, Epiru i w warsztatach kilka zwrotów po grecku bardzo pomaga. Na przejazdach przez Albanię, Bułgarię i Rumunię przyda się krótki zestaw na końcu.

Jak czytać wymowę

Wymowa jest zapisana po polsku, w przybliżeniu. Wielkie litery oznaczają akcent, który w greckiej pisowni zaznacza znak nad samogłoską (ά, έ, ή...).

- **th** – jak angielskie th w think (θ)
- **dh** – jak angielskie th w this (δ)
- **gh** – miękkie, gardłowe g, coś między g a h (γ przed a, o, u)
- **j** – jak polskie j (γ przed e, i)
- **ch** – jak polskie ch (χ)
- **w** – jak polskie w (β)

Kolumna „Transliteracja” podaje zapis łacinką, jaki widać na drogowkach.

Grecki

Sytuacja	Zwrot	Transliteracja	Wymowa
Powitanie	Καλημέρα. / Γεια σας.	Kaliméra. / Ya sas.	kaliMEra / JA sas
Podziękowanie	Ευχαριστώ.	Efcharistó.	efcharisTO
Stacja	Πού είναι το πιο κοντινό βενζινάδικο;	Πού είναι το πιο κοντινό venzinádiko?	pu lNE to pjo kondiNO wenzinAdhiko
Tankowanie	Γεμάτο αμόλυβδη, παρακαλώ.	Gemáto amólyvdi, parakaló.	jeMAto aMOliwdhi, parakaLO
Warsztat	Ψάχνω συνεργείο για μηχανές.	Psáchno synergeío gia michanés.	PSAchno sinerJlo ja michaNES
Przebita opona	Έχω σκασμένο λάστιχο.	Écho skasméno lásticho.	Echo skazMEno LAsicho
Nowa opona		Chreiázomai kainoúrgio lásticho.	chriAzome keNURJo LAsicho

Sytuacja	Zwrot	Transliteracja	Wymowa
	Χρειάζομαι καινούργιο λάστιχο.		
Nocleg	Έχετε ελεύθερο δωμάτιο για απόψε;	Échete eléfthero domátio gia apópse?	Echete eLEfthero dhoMATio ja aPOpse
Parking	Πού μπορώ να παρκάρω τη μηχανή;	Πού boró na parkáro ti michaní?	pu boRO na parkARo ti michaNI
Garazh	Υπάρχει γκαράζ για τη μηχανή;	Ypárchei garáz gia ti michaní?	iPARchi gaRAZ ja ti michaNI
Policja	η αστυνομία / η τροχαία (drogówka)	i astynomía / i trochaía	i astinoMia / i troCHEa
Wypadek	Είχα ατύχημα.	Eícha atýchima.	lCha aTlchima
Pomoc drogowa	Χρειάζομαι οδική βοήθεια.	Chreiázomai odikí voítheia.	chriAZome odhiKI wolthia
Droga otwarta?	Είναι ανοιχτός ο δρόμος;	Éinai anoichtós o drómos?	lNe anichTOS o DHROmos
Pogoda w górach	Τι καιρό θα κάνει στο βουνό;	Ti kairó tha kánei sto vounó?	ti keRO tha KAni sto wuNO
Pożar w okolicy?	Υπάρχει φωτιά στην περιοχή;	Ypárchei fotiá stin periochí?	iPARchi foTJA stin perioCHI

Na stacjach paliwo bezołowiowe to **αμόλυβδη** (amólyvdi), a olej napędowy **πετρέλαιο** (petrélaio, peTRElejo). Uwaga: **ναι** (ne) znaczy „tak”, a „nie” to **όχι** (Ochi).

Albański (D0-D1)

Sytuacja	Zwrot	Wymowa
Podziękowanie	Faleminderit.	falemindeRIT
Stacja	Ku është karburanti më i afërt?	ku ESZt karbuRANti me i Afert
Przebita opona	Kam një gomë të shpuar.	kam nie GOMe te SZPUar
Parking	Ku mund ta parkoj motorin?	ku mund ta parkOJ moTOrin

Bułgarski (R1)

Sytuacja	Zwrot	Transliteracja	Wymowa
Podziękowanie	Благодаря.	Blagodarya.	blagodaRIA
Stacja	Къде е най-близката бензиностанция?	Kade e nay-blizkata benzinostantsiya?	kyDE e naj-BLizkata benzinoSTANCija
Przebita opona	Имам спукана гума.	Imam spukana гума.	Imam SPukana GUmа

W Bułgarii skinienie głową bywa odwrotne: kiwanie w górę i w dół może znaczyć „nie”.

Rumuński (R2-R3)

Sytuacja	Zwrot	Wymowa
Podziękowanie	Mulțumesc.	mulcuMESK
Stacja	Unde este cea mai apropiată benzinărie?	UNde JEste cia maj apropijAte benzineRIe
Przebita opona	Am pană de cauciuc.	am PAnе de kauCZUK
Parking	Unde pot parca motocicleta?	UNde pot parkA motoczikLEta

Przed wyjazdem

Zwroty najlepiej zapamiętać, mówiąc je na głos, a nie tylko czytając. Grecki ma kilka dźwięków, których nie ma w polskim (θ, δ, γ), więc warto je przećwiczyć z nagraniami albo z osobą mówiącą po grecku. Na razie nie ma tu rekomendacji serwisu do ćwiczeń: linguatrainer.eu nie wymienia greckiego wśród języków (stan na 2026-10-17), więc sprawdzimy to ponownie przed wyjazdem.

Źródła i licencje

- Opisy miejsc, plan i notatki: Piotr Goliasz, licencja CC BY 4.0 (<https://gitlab.com/p.goliasz/moto>).
- Współrzędne: Wikidata (CC0) i OpenStreetMap (© OpenStreetMap contributors, ODbL).
- Mapy: kontury Natural Earth (domena publiczna); linie trasy to schemat, nie przebieg dróg. Piktogramy: własne.
- Zdjęcie „Kuros z Apollonas”: Olaf Tausch, CC BY 3.0, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Kouros_Apollonas_05.jpg
- Zdjęcie „Kurosy z Flerio (Melanes)”: Zde, CC BY-SA 4.0, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Kouros_of_Flerio,_Naxos,_6th_c_BC,_248184.jpg
- Zdjęcie „Portara”: Manfred Werner (Tsui), CC BY-SA 4.0, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Naxos_%CE%9D%CE%AC%CE%BE%CE%BF%CF%82_Chora_2020-08-20_34_Po